

Inhoudsopgave :

OOSTEUROPESE REACTIES OP HET INGRIJPEN IN AFGHANISTAN pag. 1

REACTIES VAN ANDERE REGERENDE CP-EN pag. 5

OOSTEUROPESE REACTIES OP HET INGRIJPEN IN AFGHANISTAN

Het ingrijpen van de Sowjet-Unie in Afghanistan heeft in Oosteuropa tot reacties van nogal uiteenlopende aard geleid. Onder de reacties van de landen van het Warschaupact - de Sowjet-Unie buiten beschouwing gelaten - en van Joegoslavië en Albanië springen er enkele uit.

Het "draaiboek" voor de trouwe Sowjetsatelliet bleek te bestaan uit een onmiddellijke felicitatie aan het adres van de nieuwe Afghaanse machthebber, , eventueel aangevuld met een partij-regeringsverklaring ten gunste van het nieuwe bewind en met woorden van lof voor de Sowjet-Unie. Deze erkenning en solidariteitsbetuiging ging gepaard aan een verwerping van de resolutie in de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties, waarin "algehele terugtrekking van de buitenlandse troepen" uit Afghanistan werd geëist. Een en ander werd doorgaans bekroond met een campagne ter ondersteuning van het standpunt van de Sowjet-Unie. Daarbij viel op dat niet alleen president , de Verenigde Staten en de NAVO als de boosdoeners werden aangewezen, maar dat ook de Volksrepubliek China een belangrijk doelwit vormde.

Het bovengenoemde "draaiboek" werd alleengevolgd door de DDR, Tsjechoslowakije en Bulgarije; de overige Warschaupactstaten, Roemenië, Polen en Hongarije bleken minder volgzaam.

Roemenië ging het verst in het demonstreren van een onafhankelijke opstelling; het veroordeelde het ingrijpen in nauwelijks bedekte termen, onthield zich van stemming in de Verenigde Naties en voerde geen solidariteitscampagne. Verrassender dan deze bevestiging van de traditionele "onafhankelijke koers" van Roemenië, waren de schoorvoetende en gereserveerde solidariteitsbetuigingen van Hongarije en Polen. Beide landen lijken bovenal te vrezen dat het Sowjetingrijpen repercussies zal gaan krijgen voor hun vitale economische betrekkingen met het Westen.

De scherpste afwijzingen tenslotte kwamen van Joegoslavië en Albanië, die beiden traditioneel gekant zijn tegen de leiderschapsaspiraties van de Sowjet-Unie. Nu de Sowjetinterventie in Afghanistan een grens verlegd lijkt te hebben, voelen deze Balkanstaten zich kennelijk te meer in hun veiligheid bedreigd. Voor wat Joegoslavië betreft kan de precaire gezondheidstoestand van president en partijleider deze vrees slechts versterken.

De Oosteuropese reacties geven het volgende geschakeerde beeld.

De DDR

Eerste partijsecretaris en president stuurde reeds de dag na de machtswisseling een felicitatie naar Kabul. De volgende dag gaven het Politburo en de Raad van Ministers een gezamenlijke resolutie uit, waarin de "wrede inmenging" in Afghanistan door "imperialistische en andere reactionaire kringen" veroordeeld werd. Voorts stemde de DDR tegen de resolutie van de Verenigde Naties en organiseerde zij in eigen land een propagandacampagne voor het Sowjetingrijpen. Ongetwijfeld zal de DDR door deze nieuw-verworven opstelling een forse prijs moeten betalen. Zo zal daardoor haar lidmaatschap van de Veiligheidsraad veel van haar propagandistische waarde verliezen en zal ook haar rol als vriend en beschermer van de Derde Wereld ernstig aan geloofwaardigheid inboeten.

TSJECHOSLOWAKIJE

Algemeen partijsecretaris en president stuurde eveneens onmiddellijk een gelukstelegram. Tsjechoslowakije stemde ook tegen de resolutie van de Verenigde Naties en gaf ook anderszins blijk van haar volledige steun voor het Sowjetstandpunt.

BULGARIJE

Eerste partijsecretaris en president zond meteen een felicitatie naar . Bulgarije verwierp de resolutie van de Verenigde Naties en verdedigde in een campagne het Sowjetstandpunt.

HONGARIJE

Eerste partijsecretaris stuurde direct een gelukstelegram naar Afghanistan, maar het duurde nog meer dan twee weken voordat de regering in een communiqué openlijk het Sowjetstandpunt onderschreef. Deze terughoudendheid hing waarschijnlijk samen met de vrees voor ongunstige gevolgen voor de handelsbetrekkingen met het Westen. Hongarije stemde overigens wel tegen de VN-resolutie.

POLEN

Eerste partijsecretaris deed pas na enkele dagen zijn gelukwensen toekomen, waaraan door de Poolse pers bovendien geen bekendheid werd gegeven. Ook Polen stemde tegen de resolutie van de Verenigde Naties, maar gaf in eigen land verder weinig ruchtbaarheid aan de kwestie. Evenals in Hongarije lijkt Polen beducht te zijn voor het verlies van haar gunstige handelsbetrekkingen met het Westen.

ROEMENIË

Secretaris-generaal en president stuurde als enige leider binnen het Warschaupact geen felicitatie naar . In bedekte termen veroordeelde hij vrijwel onmiddellijk het ingrijpen van de Sowjet-Unie overeenkomstig de bekende Roemeense opvattingen inzake soevereiniteit en niet-inmenging. Voorts veroorloofde Roemenië het zich om te weigeren over de resolutie van de Verenigde Naties te stemmen. De Roemeense vertegenwoordiger stelde dat zijn regering de resolutie wel zou hebben gesteund, indien deze zich ook zou hebben uitgesproken voor maatregelen om te garanderen, dat geen staat "zich zou inmengen in de interne aangelegenheden van Afghanistan, noch anti-regeringskrachten in dat land zou steunen". Op 18 januari leverde kritiek op "militaire avonturen" en kondigde hij in verband daarmee een versterking van het leger aan. De Roemeense pers besteedde zeer weinig aandacht aan de kwestie Afghanistan. Het met enige dagen uitgelopen bezoek van Sowjetminister van Buitenlandse Zaken eind januari aan Boekarest kan dan ook slechts uitgelegd worden als een poging Roemenië weer meer in de pas te krijgen. Dat dit niet volledig gelukt is zou kunnen blijken uit het feit dat de Roemenen samen met de Noord-Koreanen op een bijeenkomst van parlementariërs uit twaalf communistische landen in Sofia begin februari weigerden een verklaring te ondertekenen, waarin solidariteit met het nieuwe Afghaanse bewind werd betuigd.

JOEGOSLAVIË

Het samenvallen van het ingrijpen in Afghanistan met de ziekte van moet in Joegoslavië als onheilspellend zijn ervaren. Onmiddellijk werd de Sowjetinterventie dan ook door Belgrado veroordeeld. Op 8 januari sprak Joegoslavië zich in de Verenigde Naties nadrukkelijk uit tegen

"preventieve oorlogen of militaire interventies" en op 11 januari herhaalde het partij- en staatspresidium dit standpunt met de toevoeging dat dit zeker geldt "als het een niet-gebonden land betreft". Joegoslavië stemde voor de resolutie van de Verenigde Naties. Een belangrijk punt in de Joegoslavische veroordeling was de toevoeging dat het een niet-gebonden land betrof. Hiermee trachtte het blijkbaar in de Beweging der Niet Gebonden Landen terrein te heroveren op Cuba, dat het Sowjetstandpunt verdedigde. Joegoslavië zelf demonstreerde haar niet-gebonden zijn door kritiek te leveren op beide supermachten. Overigens lijken de Joegoslaven de Sowjet-Unie met hun uitspraken niet nodeloos te willen irriteren terwille van hun eigen veiligheid.

ALBANIË

Van de Oosteuropese reacties was die van Albanië het meest afwijzend. Gingen de Verenigde Staten en de Volksrepubliek China volgens Tirana al niet vrijuit, "de bezetting van Afghanistan onthult opnieuw ten volle de agressieve fascistische aard van de politiek van het Sowjet-sociaal-imperialisme, haar expansionistische en hegemonistische bedoelingen en onruststokende activiteiten". Het kon dan ook niet verbazen dat Albanië haar steun gaf aan de VN-resolutie. Albanië moest zich al even bedreigd voelen als Joegoslavië, wat er zelfs toe leidde dat het dat buurland, dat anders zozeer verguisd wordt, zelfs steun beloofde bij een Sowjetruussisch inval.

REACTIES VAN ANDERE REGERENDE CP-EN

De reacties van de overige communistisch geregeerde landen behelzen de verschillende verklaringen van de regimes van China, Noord-Korea, Mongolië, Vietnam met zijn beide vazallen Laos en Cambodja, alsmede Zuid-Jemen, Cuba en uiteraard Afghanistan zelf.

De meest uitgebreide, tevens uiterst negatieve standpuntbepaling kwam, niet onverwacht, voor rekening van de Chinese Volksrepubliek. Zonder dat dit nog eens expliciet met zoveel woorden werd gezegd eiste Peking indirect het gelijk op voor haar "Drie Wereldentheorie" waar deze de Sowjet-Unie afschildert als de "hegemonistische, expansionistische en sociaal-imperialistische" grote mogendheid die in deze wereld de grootste bedreiging voor de vrede vormt.

Volgens de officiële Chinese regeringsverklaring van 30 december 1979 heeft Moskou thans "de ware aard van haar zogenaamde 'natuurlijke bondgenootschap' met de Derde Wereld" onthuld. De verklaring drong voorts aan op "het staken van de agressie en interventie in Afghanistan en de terugtrekking van alle Sowjettroepen", en verzuimde niet om te wijzen op het vooral voor China veelzeggende feit dat de Sowjet-Unie voor de invasie dezelfde voorwendselen had gebruikt als Vietnam een jaar eerder met betrekking tot Cambodja.

De Chinese pers, die de tot de Sowjetinterventie geleid hebbende problemen in Afghanistan van zuiver interne aard is blijven noemen, liet niet na de vinger te leggen bij de zwakke plek in de Sowjet-Afghaanse legitimatie van de militaire ingreep : het moment van en de persoon achter Kabul's verzoek om bijstand.

Met het nodige sarcasme stelde het "Volksdagblad", het Chinese partijorgaan, vervolgens, dat "met de executie van de Sowjets de man hadden terechtgesteld die nog wel persoonlijk betrokken was geweest bij totstandkoming van het Sowjet-Afghaanse Verdrag (van 5 december 1978)", het verdrag via hetwelk Moskou zich tot het zuidelijk buurland toegang heeft verschaft.

Het partijdagblad concludeerde dat "de onafhankelijkheid en de soevereiniteit van Afghanistan speelgoed in de handen van Moskou geworden zijn"

en dat de interventie "niet alleen op de situatie in de Perzische Golf, maar ook op het patroon van de rivaliteit tussen de supermogendheden en de ontwikkeling van de toestand in de wereld in de jaren '80 verstrekende invloed" zal hebben. Zowel met dit laatste als in verdere beschouwingen over de gevolgen van de Sowjetdoorstoot in Afghanistan (o.a. "bedreiging van de olieaanvoerroutes naar het Westen") liet Peking min of meer blijken de actie niet in eerste instantie een gevaar voor haar eigen westelijke grensgebieden te vinden. Volgens het Volksdagblad moeten vooral de twaalf *) landen worden gewaarschuwd die zich buiten de Sowjet "gemeenschap" bevinden en nochtans sedert 1971 met Moskou vergelijkbare verdragen van vrede, vriendschap en samenwerking hebben gesloten. Egypte en Somalië werden vervolgens genoemd als landen die alles "doorzien" en de verdragen dan ook opgezegd hadden.

Wat de berichten over Chinese steun aan Afghaanse moslem-rebellen betreft, hoofdzakelijk uit Sowjetrussische koker, heerst er nog altijd veel onduidelijkheid. Enerzijds werden meldingen van een dergelijke strekking officieel in Peking tot "laster" verklaard, aan de andere kant heeft China's vice-premier en partij-vice-voorzitter gevraagd om "effectieve maatregelen, zoals het uitbreiden van de hulp aan het verzet in Afghanistan en aan Pakistan" (Op 10 januari j.l. tegen een Japanse parlementaire delegatie).

De gebeurtenissen in Afghanistan zijn inmiddels voor Peking aanleiding geweest om de normalisatiebesprekingen met de Sowjet-Unie in Moskou voor onbepaalde tijd op te schorten. De kans dat er ook maar iets provisorisch zal komen in de plaats van het uit 1950 daterende Sino-Sowjetverdrag wanneer dat op 11 april a.s. formeel komt te vervallen, is nu praktisch verkeken. In de door de crisis verslechterde sfeer besloot de Volksrepubliek kort daarop om ook het Sino-Vietnamese overleg waarvan de tweede ronde in Peking zich al maandenlang vruchteloos had voortgesleept, voorlopig af te breken.

Bovendien ziet het er naar uit dat de jaarlijkse Sino-Sowjetbesprekingen over een handelsakkoord en die over de navigatie van de noordelijke

*) Waaronder : India ('71), Egypte ('71), Irak ('72), Somalië ('74), Laos ('76), Angola ('76), Mozambique ('77), Ethiopië ('78), Vietnam ('78), Afghanistan ('78) en Zuid-Jemen ('79).

grensrivier, de Ussuri, onmogelijk doorgang zullen kunnen vinden. Vooral het laatste zal op korte termijn tot incidenten kunnen leiden.

De reactie van het vorig jaar ten val gebrachte, maar zich nog altijd heftig verzettende Rode Khmer regime in Cambodja kwam uit Peking en was, geheel in de lijn van beschermheer China, volstrekt afwijzend. De door c.s. geleide Cambodjaanse CP stelde de Sowjetinterventie in Afghanistan geheel gelijk met "Vietnams expansionisme en genocide ten opzichte van Cambodja en Cuba's gewapende tussenkomsten in Afrika en het Midden-Oosten, allemaal onderdelen van de Sowjetpoging om de hele wereld het hegemonisme op te leggen".

Het door Hanoi in het zadel geholpen bewind van in Phnom Penh gedroeg zich daarentegen volkomen zoals dat een via Vietnam van de Sowjet-Unie afhankelijk regime betaamt. Gelijk de andere "Sowjetklantenstaten" Laos, Vietnam, Mongolië en Zuid-Jemen, betoonde 's Volksrepubliek Kampuchea dan ook haar solidariteit met de Sowjet-Unie en feliciteerde zij de nieuwe leiders in Kabul onder aanvoering van met hun machtsovername.

Steun voor de interventie kwam er eveneens van de kant van Cuba, al meenden sommige waarnemers in het commentaar van wel een kritische bezorgdheid te kunnen waarnemen. Hetgeen begrijpelijk zou zijn gezien de desastreuze effecten van de affaire Afghanistan op Havanna's pogingen in de VN Veiligheidsraad door te dringen en op de Cubaanse positie in de Beweging der Niet Gebonden Landen waar veel van het zorgvuldig opgebouwde co-leiderschapsprestige verloren zal zijn gegaan ten gunste van concurrent Joegoslavië. Voor het overige heeft Cuba echter, net als de andere trouwe satellieten de interventie toegejuicht als het passende antwoord op het "imperialistisch en reactionair" gekonkel tegen de Afghaanse revolutie.

Op een standpuntbepaling door Noord-Korea heeft men relatief lang moeten wachten. Uiteindelijk is door Pyongyang echter afwijzend gereageerd doordat de Noordkoreanen op de bijeenkomst van parlementariërs uit 12 communistische landen in de Bulgaarse hoofdstad Sofia, 7 februari, samen met de Roemenen weigerden de verklaring te ondertekenen waarin solidariteit werd betuigd met het nieuwe gezag in Afghanistan.

Voor de Noordkoreanen, die het al jaren zeer moeilijk hebben om zowel Moskou als Peking te vriend te houden, betekent een veroordeling van het Sowjetrussische optreden eigenlijk een logisch vervolg op de krachtige afwijzing destijds van Vietnams overval op Cambodja (dec.'78-jan.'79) en de genomen afstand tot China's invasie in Vietnam (febr-mrt.'79).

Belangrijker dan de reactie, getuigend van voorspelbaar veel dankbaarheid en gepretendeerde onafhankelijkheid is uiteraard de ról van de Afghaanse CP, de Democratische Volkspartij van Afghanistan, bij de meest recente machtswisseling in Kabul. Tenzij, zoals nog pas kortgeleden door president persoonlijk werd gedemonstreerd, de officiële mededelingen daarover aan wijziging en uitbreiding onderhevig blijven, zal daar te zignertijd elders aandacht aan kunnen worden besteed.